

ISSN 1300-5316

TÜRK DİLLERİ
ARAŞTIRMALARI

Researches in Turkic Languages
Studien zu den Türksprachen
Исследования по тюркским языкам
Études sur les langues turques
突厥语言研究

Volume 23 / 23. Cilt
Number 1 / 1. Sayı

Ayrıbasım / Offprint

Summer / Yaz 2013
Göttingen - İstanbul

FOUNDED BY / KURUCUSU
Prof. Dr. Talat Tekin

EDITED BY / YAYIMLAYANLAR
Prof. Dr. Jens Peter LAUT
Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ

WITH THE EDITORIAL ASSISTANCE OF
Elife BOZKURT , Arzu DEVECİ ve Fatma KÖMÜRCÜ'nün katkılarıyla

CONSULTING EDITORS / DANIŞMA KURULU

Mehmet AYDIN (Samsun), Uwe BLÄSING (Leiden), Hayati DEVELİ (İstanbul),
Michály DOBROVITS (Budapest), Musa DUMAN (İstanbul), Güler GÜLSEVİN (İzmir), Abdülkadir
GÜRER (Ankara), Henryk JANKOWSKI (Poznań), Mustafa S. KAÇALIN (İstanbul), Yong-Söng LI
(Seoul), Volker RYBATZKI (Helsinki), Claus SCHÖNIG (Berlin), Marek STACHOWSKI (Kraków),
Mutsumi SUGAHARA (Tokyo), Alexander VOVIN (Honolulu), Peter ZIEME (Berlin)

Prof. Dr. Jens Peter LAUT Georg-August-Universität Göttingen Seminar für Turkologie und Zentralasienkunde Heinrich-Düker-Weg 14 37073 Göttingen / GERMANY Tel.: (+49) 551/39-21218, (+49)551/39-24561 (Sekretariat) Fax: (+49)551/39-21221 http://www.uni-goettingen.de/de/60858.html jlaut@phil.uni-goettingen.de	Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Ed. Fak. TDE Bölümü Davutpaşa Yerleşim Birimi 34210 Esenler-İstanbul TURKEY Tel. (+90.212) 383 44 47 http://www.mehmetolmez.org/ olmez.mehmet@gmail.com
--	---

Türk Dilleri Araştırmaları
is a refereed journal. / hakemli bir dergidir.

© Mehmet ÖLMEZ

ISSN 1300-5316

Printed at / Baskı: Kitap Matbaası, İstanbul, Türkiye /Turkey

Manihaist Orta İnan ve Eski Uygur Metinlerinde /t/ ve /t̪/ Seslerinin Yazımı

Betül Özbay*
(İstanbul)

Özet

Kökeni Sami yazılarına dayanan Mani yazısı Eski Uygurca ve Orta İnan dillerinde yazılmış Manihaist metinlerde karşımıza çıkar. Müstensihler, Mani yazısını özellikle İnan ve Türk dillerini yazmak için daha uygun hale getirmeye çalışmışlar; bunun sonucunda da yazıya ya bazı farklı işaretler eklemişler ya da birtakım yeni yazım kuralları benimsemişlerdir. Bu makalede Mani yazısında bulunan ve Sami dillerindeki iki farklı /t/ sesini temsil eden 𐰇 “t” ve 𐰆 “t̪” harflerinin Eski Uygurca tövbe duası *Huastuanift* metni ile Orta İnan dillerinden Soğudca ve Partça yazılmış bazı metinlerdeki yazım özelliklerine değinilecek, doktora tezimizde karşımıza çıkan bazı örnekler karşılaştırmalı olarak sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler:

Mani yazısı, Eski Uygurca, Orta İnan dilleri, “t” harfleri

Abstract

Manichean script, which is based on Semitic scripts, was used in Manichean Old Uyghur and Middle Iranian texts. The scribes tried to make Manichean script more convenient to Turkish and Iranian languages; for this reason either they added a new letter to alphabet or accepted some new orthographic rules. In this article, the writing features of 𐰇 “t” and 𐰆 “t̪” letters, which represent two different /t/ sounds in Semitic languages, will

* Betül Özbay, <ozbaybetul@gmail.com>, Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora Öğrencisi.

be analyzed in Old Uyghur confession text *Huastuanift*, and some Manichean Sogdian, and Parthian texts. Besides, some examples, which are taken from our doctoral thesis, will be comparatively presented.

Key words:

Manichean Script, Old Uyghur, Middle Iranian Languages, “t” letters

Uygur Kağanı Böğü Kağan’ın 762 yılında Manihaizmi devlet dini olarak resmen kabul etmesiyle birlikte Eski Uygurlar ile Manihaizm dinini öğrendikleri halk olan Soğudlar arasında yoğun ticari ve kültürel ilişkiler de başlamıştır. Özellikle yeni kabul edilen bu dinin halka doğru biçimde ulaşmasını sağlama görevi din adamlarına düşmüş; onlar da Eski Uygurcaya İrani dillerden yaptıkları dinî metin çevirileriyle halk arasında dinin yaygınlaşması için çaba sarf etmişlerdir. Bilindiği gibi bu durum yalnızca Manihaizme ve Manihaistlere özgü değildir; Eski Uygur külliyyatı genel olarak büyük bir dinî metin arşivini kapsar. Bu dönemde yazılan metinler için dinin bir diğer etkisini kullanılan yazı türlerinde görürüz. Herhangi bir Uygur yazmasını bazen hiç okumadan yalnızca hangi yazıyla yazıldığına bakarak ait olduğu dini tahmin edebiliriz. Örneğin, Runik yazı ve Mani yazısı Manihaistlerin tercih ettiği yazılar olmuştur.

Manihaist Uygurların kullandığı Mani yazısının kökeni diğer pek çok Orta Doğu yazısı gibi Sami yazılarına dayanır. Mani yazısı güçlü bir olasılıkla Palmira ve Süryani-Estrangelo yazılarından yola çıkılarak Mani’nin bizzat kendisi tarafından İrani diller için uygun hale getirilmiştir. Manihaizm dininin kurucusu olan Mani hakkında çok şey bilinmese de bir Aramice konuşucusu olduğu yönündeki tez kabul edilmektedir; ancak Aramice Mani’nin ana dili miydi, yoksa bölgenin resmî dili (ya da baskın dili) olduğu için mi Mani de Aramice konuşuyordu bunun kararını kesin olarak vermek mümkün görünmemektedir.

Mani yazısının ana iskeletini diğer Sami yazılarında da olduğu gibi ünsüzler oluşturur; ünlüler çok gerek görülmedikçe yazıda herhangi bir işaretle temsil edilmez. Mani yazısı, Sami yazılarından özellikle Palmira ve Süryani Estrangelo yazıları ile çok benzerdir ve diğer Kuzey Sami yazı-

ları grubundakiler gibi Demir Çağı'nın ilk dönemlerinde (~MÖ. 1200) kullanılmaya başlanan Fenike yazısına bağlanır. Fenike yazısında yaklaşık 22 ses, harfler ile temsil edilir; buna paralel olarak Arami yazısında da 22 harfin olduğunu görürüz. Mani yazısında ise bu 22 işarete İrani dillerde bulunan /ž/ sesini göstermek için eklenen bir fazla işaretle alfabedeki toplam harf sayısı 23 olmuştur. Türkçe metinlerde de İrani metinlerde olduğu gibi genel olarak bu 23 harfin kullanıldığı görülür. Temelini ünsüzlerin oluşturduğu Sami yazıları ancak belli değişiklikler ve düzenlemelerle bir ölçüde Türk ve İran dillerine uyarlanabilir, çünkü Kuzey Sami yazılarının hemen hepsinde bir harf ile temsil edilen pek çok ünsüz bu dillerde ya hiç bulunmaz ya da sesbirimsel değildir; benzer şekilde özellikle Türkçedeki ünlülerin de pek çoğu Sami yazılarında gösterilmez. Böylece, bazen yazıya yeni işaretler eklenerek (İrani dillerde /ž/ sesini göstermek için eklenen işaret gibi) bazen de birtakım yazım kuralları benimsenerek ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılmıştır.

Yazarların ya da müstensihlerin bir yazıyı başka bir dile uyarlarken nasıl davrandıklarını bir yönüyle incelemek elinizdeki makalenin konusunu oluşturur. Burada Sami dillerinde sesbirimsel olan ve Mani yazısında da bulunan /t/ ve /t/ ünsüzlerini karşılayan harflerin Eski Uygur ve Orta İran dillerinde nasıl yer aldığı üzerinde durulmuş; özellikle doktora tezi çalışmamızda karşımıza çıkan bazı örneklerle yer verilmiştir.

Mani yazısındaki /t/ ve /t/ ünsüzlerini karşılayan işaretler ve ses değerleri şöyledir:

Mani Yazısı	Harfin Adı	Harf Çevirisi	
	tet	ṭ	Yumuşak damakta sesletilen, art damak çıkışlı, vurgulu bir /t/ sesidir; Arap alfabesindeki ط harfiyle karşılanan /tʰ/ sesi gibi düşünülebilir
	tav	t	Ötümsüz dişyuvasil patlamalı /t/ sesi

Daha önce de belirtildiği gibi Mani yazısı Kuzey Sami yazılarından geliştirilmiştir, bu gruba giren birkaç yazıdaki /t/ ve /t̲/ seslerinin gösterimleri ise aşağıdaki gibidir¹:

Harf Çevirisi	Fenike	Palmira	Nebati	Arami (resmî ²)	Estrangelo	Mani
t̲						
t						

Yukarıdaki işaretlerden Palmira yazısındaki biçimlerin Mani yazısına çok benzediği rahatlıkla seçilebilir; özellikle Palmira yazısının taşta kazınan bir yazı olduğu göz önünde bulundurulursa benzerlik çok daha belirgin fark edilebilir. Makalenin ilerleyen bölümlerinde bu iki harf arasındaki ayrımın daha kolay yapılabilmesi için /t/ sesini gösteren harfe **t¹**, /t̲/ sesini gösteren harfe ise **t²** denilecektir.

Mani yazısında t¹ harfi biraz sağa yatık bir ters “v” işaretinin yine sağından yukarıya doğru uzanan eğik bir çizgi ile yazılır:

t² harfi ise temel olarak iki biçimde karşımıza çıkar: birinci ve Eski Uygurca metinlerde yaygın olan biçim harfin hem altında hem de üstünde

¹ Bu tabloda /t̲/ ve /t/ sesleri için verilen işaretler standart biçimler olsa da yazımın taşta kazınması ya da el ile yazılması sonucunda küçük farklılıklar olabilir. Burada kullanmış olduğumuz fontlar <http://www.unicode.org/charts/PDF/U10900.pdf> ve <http://luc.devroye.org/fonts.html> adreslerinden alınmıştır.

² Burada kullandığımız *resmî Arami* yazısı terimi İngilizce *Arami Imperial* ifadesini karşılamaktadır.

olan, alt ve üst kısımlardan biraz basık iki göz ve bu gözleri sağ yandan birbirine bağlayan genellikle düz bir çizgidir:

İkinci biçim yapılırken harfin üst kısmındaki göz açık bırakılarak çoğunlukla dekoratif bir şekilde uzatılır veya bu çizginin ucu satır hizasına indirilerek bir önceki harfe bağlanır. Harfin üstünden çizilen bu uzun ve esnek çizginin hem yazmadaki sütunları satır doldurarak hizalama hem de harfi daha güzel bir el yazısıyla yazma amacı vardır:

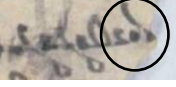
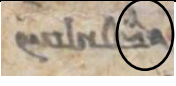

Çalışmamızda t^1 ve t^2 harflerinin hem işlevsel hem de paleografik özelliklerini karşılaştırmalı olarak görmek için özellikle aynı metne ait fragmanlara bakmaya gayret ettik. Bunun için Eski Uygurca Manihaist bir tövbe duası olan *Huastuanift* metninin Berlin'deki M798f / M443 / M5103 / U7 / U9 / U10 / U11 / U13 / U17 / U19 / U8 arşiv numaralı fragmanlarına ve Londra'daki Dr. Stein nüshasına; Orta İran metinlerinden de yine Berlin'de bulunan Soğudca M178, Partça M5 / M6-M7980 / M7981 / M7982 / M7983 / M7984 arşiv numaralı fragmanlara bakılmıştır.

Mani yazılı Eski Uygurca *Huastuanift* metninin nüshalarında t^1 ve t^2 harflerinin yazımı

Mani yazılı Eski Uygur metinlerinde t^2 harfi, t^1 harfinden daha yaygın kullanılır. Eski Uygurcada herhangi bir sesbirimsel farkı bulunmayan /t/ ve /t̃/ sesleri, yazılırken de belirli bir kurala bağlı olarak yazılmadığı görülür. Her iki “t” harfi de benzer şartlarda karşımıza çıkabilse de t^1 harfinin kullanıldığı örnekler oldukça sınırlıdır. Taranan nüshalardan M798f, M5103, U7 ve U9 fragmanlarında t^1 harfi ile yazılmış sözcükler bulunmuştur. Yukarıda arşiv numaralarını verdiğimiz Eski Uygurca metinlerde bulunan ve içinde /t/ sesi olan bütün sözcüklere baktığımızda t^1 harfinin kullanımının yaklaşık %4 oranında olduğunu görürüz. Dolayısıyla Eski Uygurca *Huastuanift* metninin bahsi geçen nüshalarında t^1 harfi yok denecek kadar az

kullanılırken Londra'daki Dr. Stein nüshasında ise hiç kullanılmamıştır. Berlin nüshalarında bulunan örneklerden bazıları ise aşağıdaki gibidir:

t¹ sözcük başında yalnızca M798f ve M5103 arşiv numaralı metinlerde toplamda altı kez karşımıza çıkmaktadır.

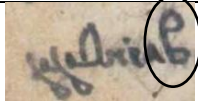

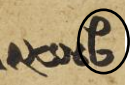
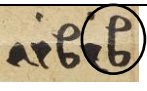
Sözcük	Harf çevirisi	Yazı çevrimi	Satır Bilgisi
	tynylyyy	tınl(ı)g(ı)g	[M 798f R, 3]
	tvl' dmz	t(ä)vläd(i)m(i)z	[M 798f R, 5]
	tynylyq'	tınl(ı)gka	[M 798f V, 5]
	•tngrym	t(ä)ñrim	[M 798f V, 8]
	tngryy	t(ä)ñri	[M 5103 a, 6]
	twr'ly••	tural(ı)g(ı)g	[M 5103 a, 7]

t¹ harfi sözcük ortasında M798f, U7, U9 fragmanlarında birer kez karşımıza çıkar:

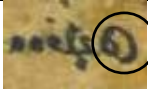

	y'ngltm'	yañ(ı)lt(ı)m(ı)z	[M 798f V, 3]
	'mg'tyr	ämğätir	[U7 V, 7]
	ıwyk'tyy	tükäti	[U9 R, 7]

Berlin nüshalarında t^1 harfinin sözcüğün sonunda yer aldığı herhangi bir örnek bulunamamıştır.

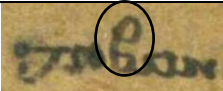
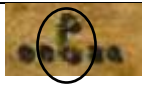

Huastuanıft' in hem Berlin hem de Londra nüshalarında t^2 harfi pek çok kez karşımıza çıkar. t^2 harfinin bazı nadir durumlar dışında Eski Türkçedeki /t/ sesini temsil ettiğini söyleyebiliriz. t^2 harfi sözcük başında kendinden sonraki harfle birleşmez, bazen yer tasarrufu yapmak için sözcükteki harfler sıkışık yazılmışsa t^2 'nin bir sonraki harfe temas ettirilerek yazıldığı örnekler de görülebilir. t^2 harfinin bulunduğu sözcüklerden bazıları aşağıda gösterilmiştir:

	$\underline{t}wr'lyyy$	tural(1)g(1)g	[M 798f R, 3]
	$\underline{t}ydimz$	tedim(i)z	[U10R, 6]
	$\underline{t}ngryy$	t(ä)ngri	[U11 R, 8]
	$\underline{t}'mw$	tamu	[L, 126]
	$\underline{t}rtrw$	t(ä)rtrü	[L, 135]

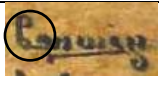
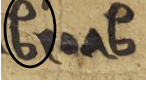

t^2 harfinin ikinci biçimi genellikle sözcük başında veya sonunda; özellikle de satırın ilk ya da son sözcüklerinde karşımıza çıkar. Aşağıda aynı nüshaya ait olduğu görülen örneklerde, t^2 harfinin yaygın yazılış biçiminden farklı olarak üst kısmındaki ikinci gözün kapatılmayıp süslü bir şekilde uzatılarak harfin alt kısmındaki kapalı göze bitiştirildiği görülmektedir. t^2 harfinin ikinci biçiminin sözcük başında bulunduğu örneklerden bazıları şunlardır:

	tngryy	t(ä)ḡri	[U10R, 3]
	tyrgwrs'r	tirgürsär	[U10R, 2]
	tngryly	t(ä)ḡrili	[U8R, 6]

Sözcük ortasında t² harfi kendinden sonraki harfe birleşmez, harfin sözcük ortasında bulunduğu örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

	'mtyḡ	amtı	[M 5103a, 3]
	yytyy	yeti	[U9 R, 7]
	y'ngyltmz	yaḡ(1)lt(1)m(1)z	[U11 V, 3]
	'mtyy	amtı	[L, 153]
	yylyzyn	yıltızın	[L, 160]

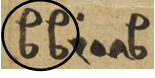
Sözcük sonunda t² harfi kendinden önceki harfe bitiştirilerek yazılabilir:

	čxš'pt	č(a)hšap(a)t	[U9 R, 1]
	tḡyrt	tört	[L, 81]
	∞ qwt	kut	[L, 150]

Manihaist yazmalarda yazmanın güzel görünmesi çok önemlidir; bu nedenle satırların aynı hizada bitmesi, harflerin boyutlarının yaklaşık olarak aynı olmasına müstensihlerin çok dikkat ettiği aşikârdır. Müstensihler özellikle bazı harfleri satır doldurmak için kaligrafik olarak kullanırlar, bu harflerden bir tanesi de t^2 harfidir. Özellikle ikinci biçimi satır sonundaki sözcüğün son harfi olarak ustaca kullanılır:

	r'ymst	raym(a)st	[U10R, 12]
---	--------	-----------	------------

Genel eğilimden farklı olarak Dr. Stein nüshasında bu ikinci biçim hiç kullanılmamış; bunun yerine sözcük sonundaki t^2 harfi iki kez yazılarak tekrar edilmiştir:

	twyrtt	tört	[L, 11]
	twyrtt	tört	[L, 185]

Mani yazılı İrani metinlerde t^1 ve t^2 harflerinin yazımı

Çalışmamızda ele aldığımız Orta İran dillerinden Soğudca ve Partça yazılmış Manihaist metinlerde hem t^1 hem de t^2 harfleri bulunmaktadır. İncelediğimiz Partça metinlerde yaklaşık %8, Soğudca metinlerde ise yaklaşık %35 oranında t^2 harfi kullanılmıştır. Bu rakamlardan da görülebildiği gibi Eski Uygurcanın aksine İrani metinlerde t^1 harfi t^2 'den daha yaygın kullanılmaktadır; bunun yanında t^2 Soğudca metinlerde diğer İrani metinlerden daha sık görülmektedir. Aşağıda farklı metinlerden derlediğimiz t^1 ve t^2 harfleri için örnekler bulunmaktadır.

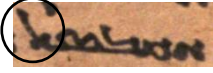

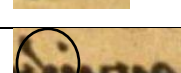
t¹ harfinin sözcük başında yer aldığı örnekler:

Sözcük	Harf çevirisi	Yazı çevrimi	Satır Bilgisi
	tw	tu	[M5 Rii, 24]
	tgnbnd	tagniband	[M5 Vi, 6]
	tcynd	tažēnd	[M6 Rii, 3]
	tsb'y	tasbāy	[M7981 II Rii, 15]
	t'yy	tāyī	[M7982 Rii, 17]

t¹ harfinin sözcük ortasında yer aldığı örnekler:

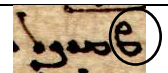
	'wyšt'd	awištād	[M5Ri, 9]
	fryštg'n	frēstagān	[M5Rii, 19]
	r'stygr	rāštīgar	[M6Vii, 2]
	'rty		[M178 Rii, 31]
	pryst'nd	frēstānd	[M7983 I Rii, 2]

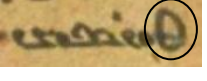
t¹ harfi yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi kendinden önceki ya da sonraki harflere bağlanan bir harf değildir, sözcük içindeki konumu da bu özelliği değiştirmez; ancak kendinden önce “s”, “p”, “b” gibi sola bağlanan harfler varsa t¹ de bu harflere bitişir. Aşağıda t¹ harfinin sözcük sonunda bulunduğu örnekler gösterilmiştir:

	'mbst	ambast	[M5 Vi, 16]
	'st	ast	[M5Vi, 24]
	pdyšt°	padišt	[M6Vii, 11]
	frhyft°	frihīft	[M6Vi, 17]
	drxt	draxt	[M7983 II Ri, 26]
	pymwxt	paymōxt	[M7980 I Ri, 10]

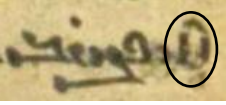
t² harfi çoğunlukla bir sözcüğün ilk veya son harfi olarak karşımıza çıkar. İncelediğimiz metinlerde daha önce de belirttiğimiz gibi bu harfe çok sık rastlamadık ancak elimizdeki sınırlı sayıdaki örnekte harfin her iki biçiminin de farklı yorumlarını görebildik. Aşağıda bu örneklerden bazıları gösterilmiştir.

t² harfinin sözcük başında olduğu örnekler:

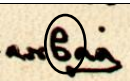
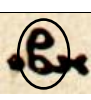
	t'wg	tāwag	[M6 Ri, 11]
	tmykt		[M178 Vi, 17]

	tn	tan	[M7982 Vii, 9]
	tyrsynd	tirsēnd	[M7983 II Vii, 25]

Yukarıda yer alan tablodaki üçüncü ve dördüncü örneklerde daha önce karşılaşmadığımız bir t^2 işareti bulunmaktadır. M7980-M7984 arşiv numaralı yazmalarda bulunan bu işaret yazmaların tamamında yalnızca sözcük başında yer alır ve yaygın biçimlerden farklı olarak harfin üst kısmındaki esnek çizgi harfin tekrar kendisine oval bir formda birleştirilerek çizilir. Bu şekliyle t^2 harfi makalemizin girişinde verdiğimiz Fenike yazısındaki “tet” harfini andırmaktadır:

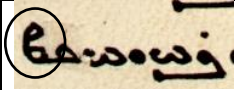

	tskyrb	taskirb	[M7981 I Ri, 19]
---	--------	---------	------------------

t^2 harfi az sayıda örnekte çoğunlukla da “s” harfinden sonra sözcük ortasında bulunur:

	rwšnystr	rōšnestar	[M5 Vi, 8]
	'mwst'n	amwastān	[M5 Vii, 27]
	xwt'w		[M178 Rii, 5]
	'ty		[M178 Rii, 6]

t^2 harfi sözcük sonunda farklı şekillerde bulunabilir; genellikle t^2 'nin ikinci biçimi sözcük sonu için tercih edilir. Bu biçimde çizgi uzatılarak bir ön-

ceki harfe bağlanabileceği gibi, içi dolgulu bir kürecikle önceki harfe temas ettirilmeden de bitirilebilir. Özellikle bir satırın diğer satırlarla hizalanması gereken durumlarda bu harf çok farklı şekillerde yazılabilir. Aşağıda sözcük sonunda bulunan t^2 harfi için bazı örnekler gösterilmiştir:

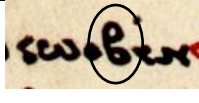
	frbst	frabast	[M6 Rii, 22]
	bgyft	bayift	[M6 Vi, 13]
	kft	kaft	[M5 Vi, 23]
	xšyšt		[M178 Rii, 10]
	w'ndt		[M178 Vi, 17]

t^2 harfi satır sonunda yer alıyorsa satırdaki boşluğu doldurmak için Eski Uygurca metinlerde olduğu gibi normalden daha uzun yazılabilir:

	rwšnyft	rōšnift	[M5 Vi, 9]
	'rd'wyft	ardāwift	[M5 Vi, 19]
	bwrdyft	burdift	[M6 Vi, 29]
	'bhyšt	abhišt	[M6 Ri, 21]

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi t^1 ve t^2 harflerinin işlevsel olarak belirgin bir ayrımını yapmak pek mümkün değildir. Hatta bazen, aşağıdaki

örnekte olduğu gibi aynı metindeki aynı sözcükler için bile her iki şeklin de var olduğunu görebiliriz:

	'rtyšn	[M178 Vi, 23]
	'rtyšn	[M178 Ri, 27]

Sonuç olarak Mani yazısındaki t^1 ve t^2 harflerinin hem Eski Uygurca hem de Soğudca ve Partça metinlerde belli bir yazım kuralına riayet edilerek yazılmadığı görülmüştür. Bunun yanında Mani yazılı Eski Uygurca metinlerde t^2 , İrani metinlerde ise t^1 yaygın olarak kullanılmıştır. Bazı satırların bir önceki ya da sonraki satıra hizalanması, satırın ilk sözcüğünde başta /t/ sesinin bulunması gibi kimi özel durumlarda işlek el yazısına daha uygun olan t^2 harfinin kullanılması eğilimi vardır.

Kaynaklar

- Asmussen, Jes Peter, *X^uāstvānīft. Studies in Manichaeism*, Acta Theologica Danica 12, Copenhagen, 1965.
- Boyce, Mary, *A Catalogue of The Iranian Manuscripts in Manichean Script in The German Turfan Collection*, Berlin, 1966.
- Boyce, Mary, *A Reader in Manichaean Middle Persian and Parthian: Texts with Notes*, Acta Iranica 9, Tehran and Liège, 1975.
- Dijital Turfan Arşivi*,
 <<http://www.bbaw.de/forschung/turfanforschung/dta/index.html>>.
- Durkin-Meisterernst, Desmond, *Dictionary of Manichaean Middle Persian and Parthian*, Turnhout, 2004.
- Durkin-Meisterernst, Desmond, “Manichean Script.” *Encyclopædia Iranica*, online edition: 14/10/2005.
 <<http://www.iranicaonline.org/articles/manichean-script>>.
- Gharib, B., *Sogdian Dictionary (Sogdian-Persian-English)*, Tehran, 1995.

- Healey, Jhon F., *Leshono Suryoyo. First Studies in Syriac*, Piscataway, New Jersey, 2005.
- Klimkeit, Hans-Joachim, *Gnosis on the Silk Road. Gnostic Texts from Central Asia*, San Francisco, 1993.
- Röhrborn, Klaus, *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vor-islamischen türkischen Texte aus Zentralasien. 1-6 a-ärñäk*, Wiesbaden, 1977-1998.
- Sims-Williams, Nicholas, Desmond Durkin-Meisterernst, *Dictionary of Manichaean Texts: Volume III, 2: Texts from Central Asia and China (Texts in Sogdian and Bactrian)*, Turnhout, 2012.
- TITUS, *Text collection: Reader Middle Persian and Parthian Manichaean Texts*, 07/11/2009; <<http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/iran/miran/manich/manreadc/manret.htm>>.
- Wilkens, Jens, *Manichäisch-türkische Texte der Berliner Turfan-sammlung, Alttürkische Handschriften Teil 8*, Stuttgart, 2000.

TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI

Winter / Kış 2013, Volume 23 / 23. Cilt , Number 2 / 2. Sayı

İÇİNDEKİLER

A. YAZILAR

- Hülya Yıldız:** Sıska ve Semiz Boğa Uzakta Ne Yapıyordu? .. 113-134
- Faysal Okan Atasoy:** Metin Yayınlarında Noktalama
Üzerine 135-162
- Servet Ertekinoglu:** Ahlat Ağzının Türkçe Söz Varlığı
Üzerine 163-202
- Funda Şan:** Ferhengnâme-yi Sa'dî Tercümesi'nin Kopenhag
Nüshası Hakkında İlk Değerlendirme 203-222

B. TANITMALAR

- Mehmet Ölmez:** Michael Knüppel, Luigi Cirillo: *Gnostica et Manichaica. Festschrift für Alois van Tongerloo. Anlässlich des 60. Geburtstages überreicht von Kollegen, Freunden und Schülern.* Harrassowitz Verlag · Wiesbaden 2012, 246 s. 223-224

TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI

Summer / Yaz 2013, Volume 23 / 23. Cilt , Number 1 / 1. Sayı

İÇİNDEKİLER

A. YAZILAR

- Uwe Bläsing:** *Adina'sız Bir adina ertesı*, Satır Arası Kur'ân
Tercümelerine Dair Yeni Malumat..... 5-28
- Ekrem Gül:** Türkçe Sözlük'te Halk Ağzından Sözler
Üzerine 29-64
- Arzu Yıkılmaz:** Bâbürnâme'de *-GAn* Sıfat-fiilinin
Kullanımı 65-80
- Betül Özbay:** Manihaist Orta İran ve Eski Uygur
Metinlerinde /t/ ve /t̪/ Seslerinin Yazımı 81-95
- Mehmet Ölmez:** Eski Uygurca *etiñiri* Üzerine 97-106

B. TANITMALAR

- Elife Bozkurt:** Maraş Ağzına Dair Birkaç Yeni Yayın 107-112